

Onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuis & waterspitsmuis – De Hulk & Etersheim 2014

D.L. Bekker

September 2014

Rapport van het Bureau van de Zoogdierverseniging

In opdracht van ARCADIS Nederland BV

Onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuis & waterspitsmuis – De Hulk & Etersheim 2014

Rapport nr.:	2014.30
Datum uitgave:	xx september 2014
Auteur:	DL. Bekker
Illustraties:	D.L. Bekker
Kwaliteitscontrole:	H. Hollander
Productie:	Steunstichting VZZ, in rapport vermeld als Bureau van de Zoogdiervereniging Bezoekadres: Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postadres: Postbus 6531 6503 GA Nijmegen Tel.: 024 7410500 secretariaat@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Gegevens opdrachtgever:	ARCADIS Nederland BV Postbus 1018 5200 BA 's-Hertogenbosch
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. G. Kos

Dit rapport kan geciteerd worden als:

Bekker, D.L., 2014. Onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuis & waterspitsmuis – De Hulk & Etersheim 2014. Rapport 2014.30. Bureau van de Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1 INLEIDING.....	5
2 MATERIALEN EN METHODEN	9
3 RESULTATEN	13
4 CONCLUSIES	17
BIJLAGE - VANGLOCATIES.....	19

Noordse woelmuis & waterspitsmuis – De Hulk & Etersheim 2014

SAMENVATTING

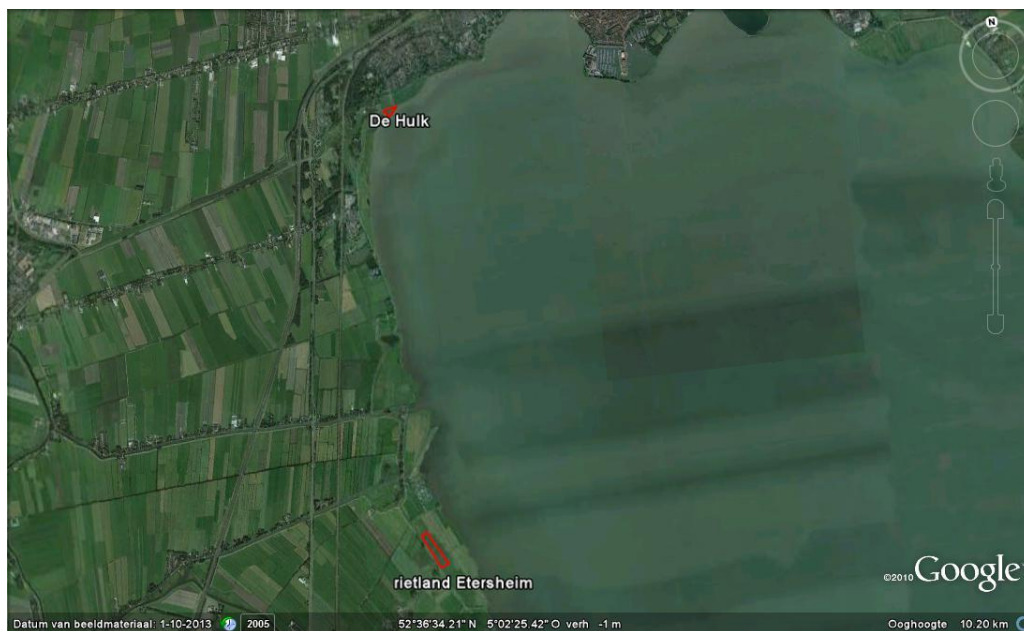
Twee buitendijkse gebieden ten zuiden van Hoorn zijn in augustus 2014 bevangen op het voorkomen van zowel noordse woelmuis als waterspitsmuis.

Uit de omgeving van het onderzoeksgebied bij Etersheim zijn in het verleden vangsten gedaan van zowel noordse woelmuis als waterspitsmuis, maar niet in het gebied zelf. Uit het onderzoek blijkt dat er een kleine populatie noordse woelmuizen aanwezig is, terwijl waterspitsmuis ontbreekt.

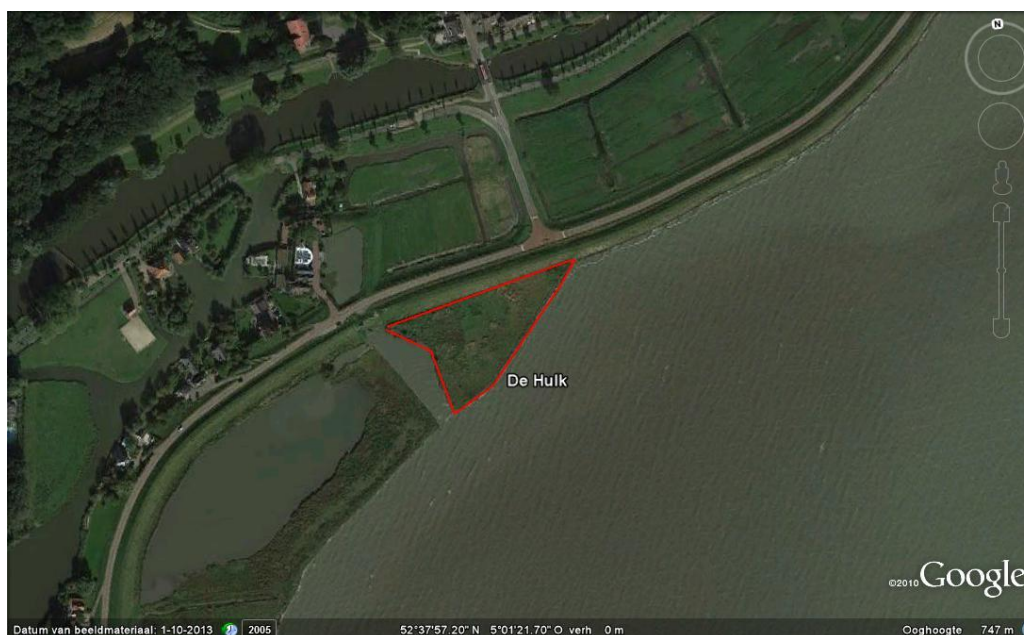
Het onderzoeksgebiedje bij De Hulk ligt ver van bekende noordse woelmuis- en waterspitsmuis-locaties en lijkt bovendien voor beide soorten ongeschikt. Geen van de twee doelsoorten is dan ook aangetroffen, terwijl concurrerende soorten als huisspitsmuis en veldmuis wel aanwezig waren.

1 INLEIDING

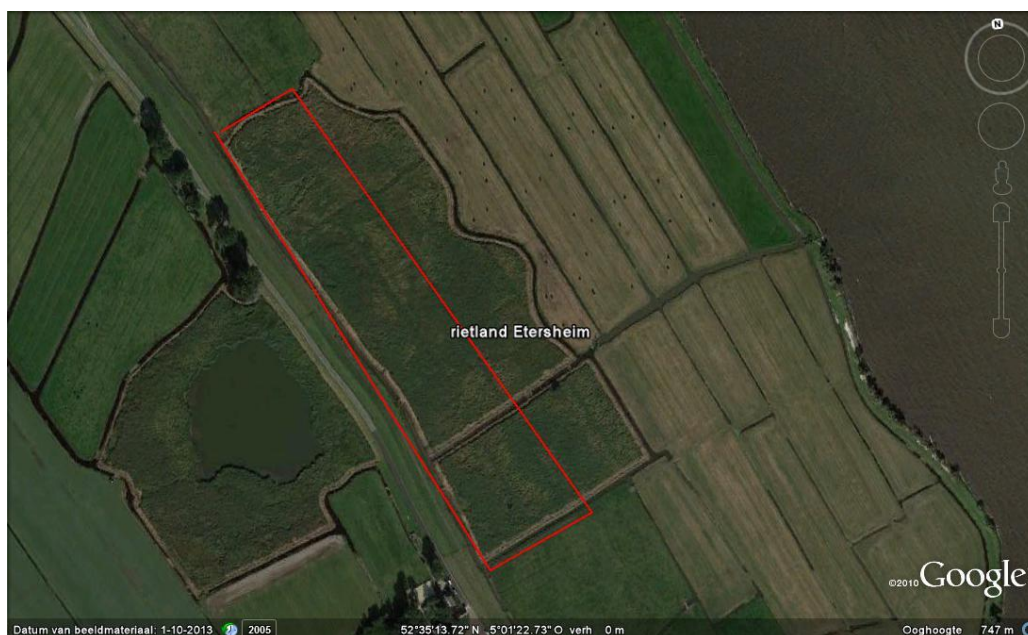
ARCADIS Nederland BV heeft de Zoogdierverseniging gevraagd onderzoek te doen naar het voorkomen van noordse woelmuis en waterspitsmuis binnen twee buitendijkse gebieden ten zuiden van Hoorn; 'De Hulk' en 'rietland Etersheim'.

Figuur 1. Ligging van de onderzoeksgebieden 'De Hulk' en 'rietland Etersheim'.

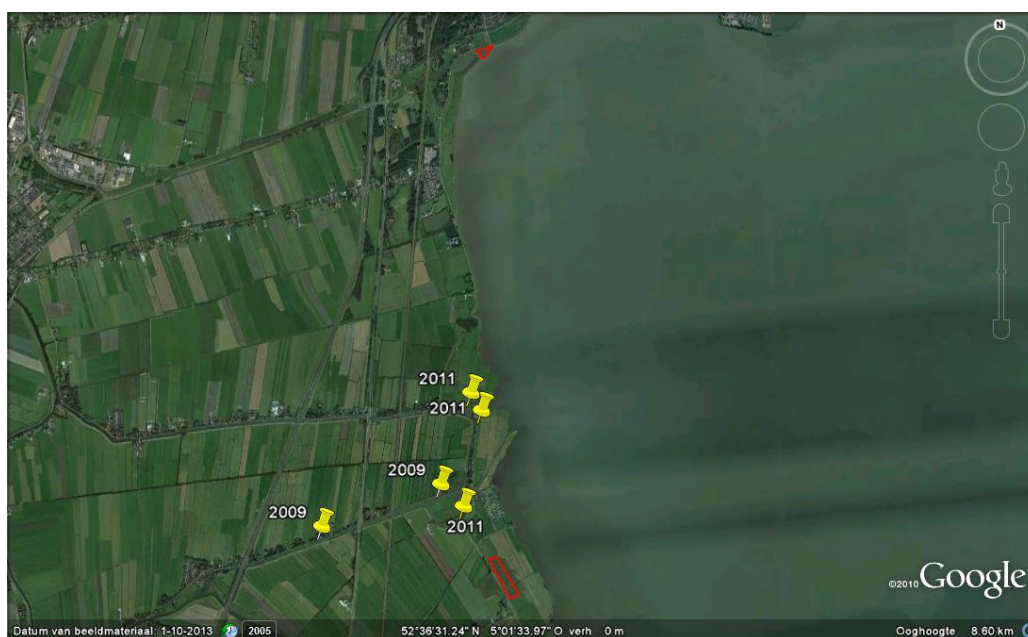

Figuur 2. Begrenzing van plangebied 'De Hulk' (rood).

Figuur 3. Begrenzing van plangebied 'rietland Etersheim' (rood).

Uit de omgeving van 'rietland Etersheim' zijn meerdere vangsten van noordse woelmuis bekend, maar niet uit het gebied zelf. Het zijn de meest noordoostelijke noordse woelmuis-data van Noord-Holland. Figuur 4 geeft deze locaties met het jaartal waarin de vangsten zijn gedaan.

Figuur 4. Vangsten van noordse woelmuis na 2000 rond de beide plangebieden.

In de periode 22-28 augustus 2014 zijn twee locaties binnen plangebied 'De Hulk' en 4 locaties binnen plangebied 'rietland Etersheim' bevangen op het voorkomen van noordse woelmuis en waterspitsmuis.

2 MATERIALEN EN METHODEN

Het onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuis en waterspitsmuis binnen de plangebieden plangebied 'De Hulk' en 'rietland Etersheim' vond plaats in augustus 2014. De optimale periode om muizen te vangen is in het najaar, wanneer de populatiedichtheden van muizen het grootst zijn, waardoor de kans om een soort ook daadwerkelijk te vangen maximaal is.

Inloopvallen

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van inloopvallen van het type Longworth. Hiermee worden kleine zoogdieren levend gevangen, zodat ze na onderzoek weer in vrijheid kunnen worden gesteld.

Het verblijfs gedeelte van de vallen wordt tijdens het vangen gevuld met droog hooi en voer (een graanmengsel, wortel en meelwormen). Het voer heeft een tweeledige functie: enerzijds dient het als lokvoer, anderzijds dient het om de omstandigheden (en overlevingskansen) voor de gevangen (spits)muizen zoveel mogelijk te optimaliseren. Bij een standaard vangsessie wordt gedurende 2 nachten gevangen (4 controles). Voor waterspitsmuis echter, als moeilijk te vangen soort, wordt bij onderzoek naar het voorkomen gedurende 3 nachten gevangen (6 controles). Deze extra vangnacht is noodzakelijk om de aan- dan wel afwezigheid van waterspitsmuis voldoende betrouwbaar aan te kunnen tonen.

Er is gevangen op 6 vangplekken (raaien), met op elke vangplek 20 vallen, welke paarsgewijs op onderlinge afstanden van ongeveer 10 meter in het veld zijn geplaatst. Door te werken met paarsgewijs geplaatste vallen wordt de kans verkleind dat algemene soorten alle vallen bezetten, waardoor minder algemene soorten gemist kunnen worden.

Voordat begonnen werd met vangen hebben de vallen eerst drie nachten in het veld gestaan met geblokkeerd vangmechanisme, zodat de muizen aan de aanwezigheid van de vallen konden wennen (prebaiten). Daarna zijn de vallen op scherp gezet en vervolgens zes keer gecontroleerd: drie maal 's ochtends en drie maal 's avonds, met tussenpozen van ongeveer 12 uur.

Van alle gevangen muizensoorten is soort, vangplaats en vangdatum genoteerd, waarna de dieren weer zijn losgelaten. Gevangen noordse woelmuizen zijn gemerkt door wat haren op de onderrug weg te knippen; hierdoor is het aantal individuele dieren (en hervangsten) vast te stellen.

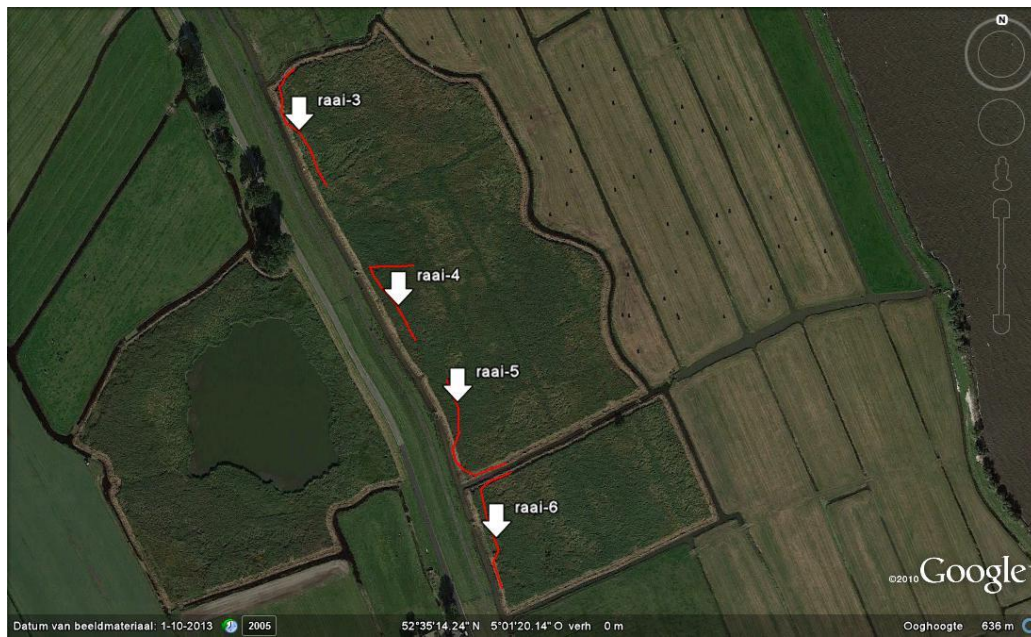
Bij dit onderzoek zijn de vallen uitgezet op vrijdag 22 augustus, scherp gezet op de morgen van maandag 25 augustus en uitgehaald na de laatste (6^e) controle in de ochtend van donderdag 28 augustus 2014.

Raailocaties

Alle raaien zijn uitgezet op de meest kansrijk geachte locaties waterspitsmuis, dan wel noordse woelmuis aan te treffen. Figuur 5 en 6 geven de ligging van de 6 vangplekken binnen de beide plangebieden.

Figuur 5. Ligging van de 2 raaien binnen het plangebied 'De Hulk'.

Figuur 6. Ligging van de 4 raaien binnen het plangebied 'rietgebied Etersheim'.

3 RESULTATEN

De Hulk

In het buitendijkse natuurgebiedje bij De Hulk zijn geen noordse woelmuizen of waterspitsmuizen aangetroffen. De huisspitsmuis was hier de meest algemene soort, gevolgd door dwergmuis, gewone bosspitsmuis en veldmuis.

locatie	soort	aantal	gebied
1	dwergmuis	1	De Hulk
1	huisspitsmuis	20	De Hulk
1	veldmuis	3	De Hulk
2	dwergmuis	11	De Hulk
2	gewone bosspitsmuis	5	De Hulk
2	veldmuis	1	De Hulk

Etersheim

Op 3 van de 4 vangplekken binnen het rietgebied bij Etersheim zijn noordse woelmuizen gevangen (raai 3, 4 en 6). In elke raai werd slechts steeds 1 individu gevangen. Daarnaast werden er op 25 augustus (prooi)resten van een jonge noordse woelmuis aangetroffen in raai 6 (bij vallenpaar 1).

Waterspitsmuizen zijn niet aangetroffen. Van de andere (spits)muissoorten was de gewone bosspitsmuis het meest algemeen, gevolgd door dwergmuis en bosmuis.

locatie	soort	aantal	gebied
3	bosmuis	4	Etersheim
3	dwergmuis	17	Etersheim
3	gewone bosspitsmuis	12	Etersheim
3	noordse woelmuis	1	Etersheim
4	bosmuis	3	Etersheim
4	gewone bosspitsmuis	26	Etersheim
4	noordse woelmuis	1	Etersheim
5	bosmuis	5	Etersheim
5	dwergmuis	3	Etersheim
5	gewone bosspitsmuis	8	Etersheim
6	bosmuis	3	Etersheim
6	dwergmuis	12	Etersheim
6	gewone bosspitsmuis	6	Etersheim
6	noordse woelmuis	1	Etersheim

Noordse woelmuis – subadulte ♀ - 21 gram
20140827 - raai 3 - 4^e controle

Noordse woelmuis – adulte ♀ - 27 gram
20140828 - raai 4 - 6^e controle

Noordse woelmuis – adulte ♂ - 37 gram
20140828 - raai 6 - 6^e controle

In Bijlage 1 is elke locatie beschreven en zijn per raai de vangsten, voor de 6 controles als totaal, weergegeven.

Interessant was nog de doodvondst (verkeerslachtoffer) van een subadulte noordse woelmuis op de morgen van 27 augustus 2014. Het dier werd gevonden op de Schardam(weg) net ten noorden van Schardam (xy 130039/512602).

4 CONCLUSIES

'Rietland Etersheim'

Noordse woelmuis is aanwezig in 'rietland Etersheim', maar in lage dichtheden. Bij onderzoek enkel gericht op noordse woelmuis zouden 4 in plaats van 6 controles hebben plaatsgevonden, wat voor dit onderzoek zou betekenen dat er slechts één exemplaar zou zijn gevangen (naast de doodvondst). Het feit dat er (voor waterspitsmuis) 6 keer is gecontroleerd heeft nog 2 extra exemplaren opgeleverd. Het rietland wordt sterk gedomineerd door riet en is suboptimaal voor noordse woelmuis, die het vooral moet hebben van ruige vegetaties, bestaande uit een combinatie van zegges, kruiden en grassen.

Waterspitsmuis is niet aangetroffen. Het gebied is niet geheel ongeschikt, maar met name door de harde overgangen van sloot naar land beperkt interessant. Wel is de soort bekend uit de nabije omgeving; in 2011 werd bijvoorbeeld een exemplaar gevangen in een rietland aan de westzijde van Schardam, ongeveer 700 meter noordelijk van het plangebied.

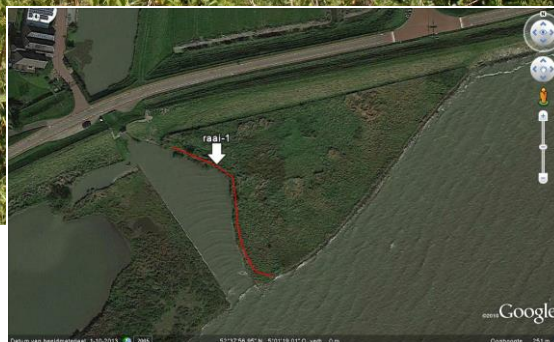
De Hulk

De Hulk bestaat uit een harde overgang (stortsteen) van water naar droog land. Ongeschikt voor waterspitsmuis, maar interessant voor concurrent huisspitsmuis. Aan de dijkzijde is het gebiedje droog met gras en kruiden, waar alleen dwergmuis en veldmuis zijn aangetroffen.

In de natte kern is een vegetatie van zegges, gras en wat kruiden aanwezig. Ongeschikt voor waterspitsmuis, met alleen dwergmuis en gewone bosspitsmuis, maar ook zonder noordse woelmuis. Het gebiedje ligt ver van de nu bekende noordse woelmuis-locaties en met de huidige vegetatie is het zeer de vraag of migrerende dieren er een geschikt habitat vinden.

BIJLAGE - VANGLOCATIES

Vanglocatie: raai 1 - De Hulk-1

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130248 516133

Beknopte beschrijving

Raai langs harde oever met zegges, koninginnekruid, watermunt, brandnetel, akkerwinde, gele lis, akkerdistel en grassen. Enkele wilg en els. Zeebies een lisdodde in water langs oever.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 119 vangmomenten

Vangsten

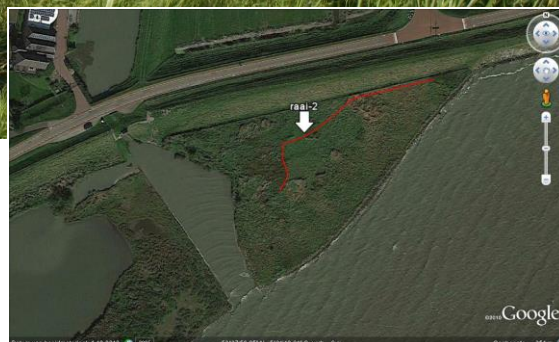
- huisspitsmuis:	20 vangsten
- veldmuis:	3 vangsten
- dwergmuis:	1 vangst

Vanglocatie: raai 2 – De Hulk-2

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130290 516189

Beknopte beschrijving

Raai dwars door gebied. 1^e deel (1-4): langs overgang zegges met wolfsfoot en gras; 2^e deel (5-6): lisdodde, gras en watermunt; 3^e deel (7-10): akkerdistel, akkerwinde, grassen, brandnetel, wolfsfoot en harig wilgenroosje.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 120 vangmomenten

Vangsten

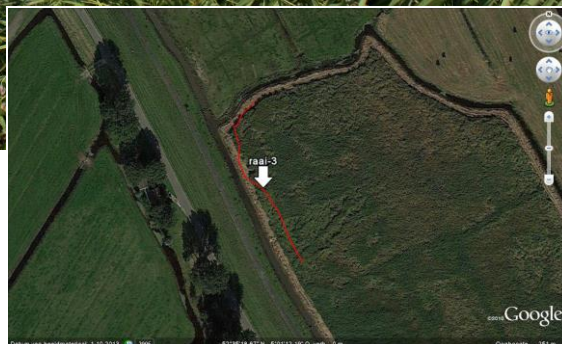
- gewone bosspitsmuis:	5 vangsten
- veldmuis:	1 vangst
- dwergmuis:	11 vangsten

Vanglocatie: raai 3 – Etersheim noord-1

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130103 511266

Beknopte beschrijving

Riet met koninginnekruid, brandnetel, akkerwinde en smeerwortel.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 116 vangmomenten

Vangsten

- gewone bosspitsmuis:	12 vangsten
- noordse woelmuis:	1 individu: subad ♀; 21 gram
- bosmuis:	4 vangsten
- dwergmuis:	17 vangsten

Vanglocatie: raai 4 – Etersheim noord-2

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130165 511152

Beknopte beschrijving

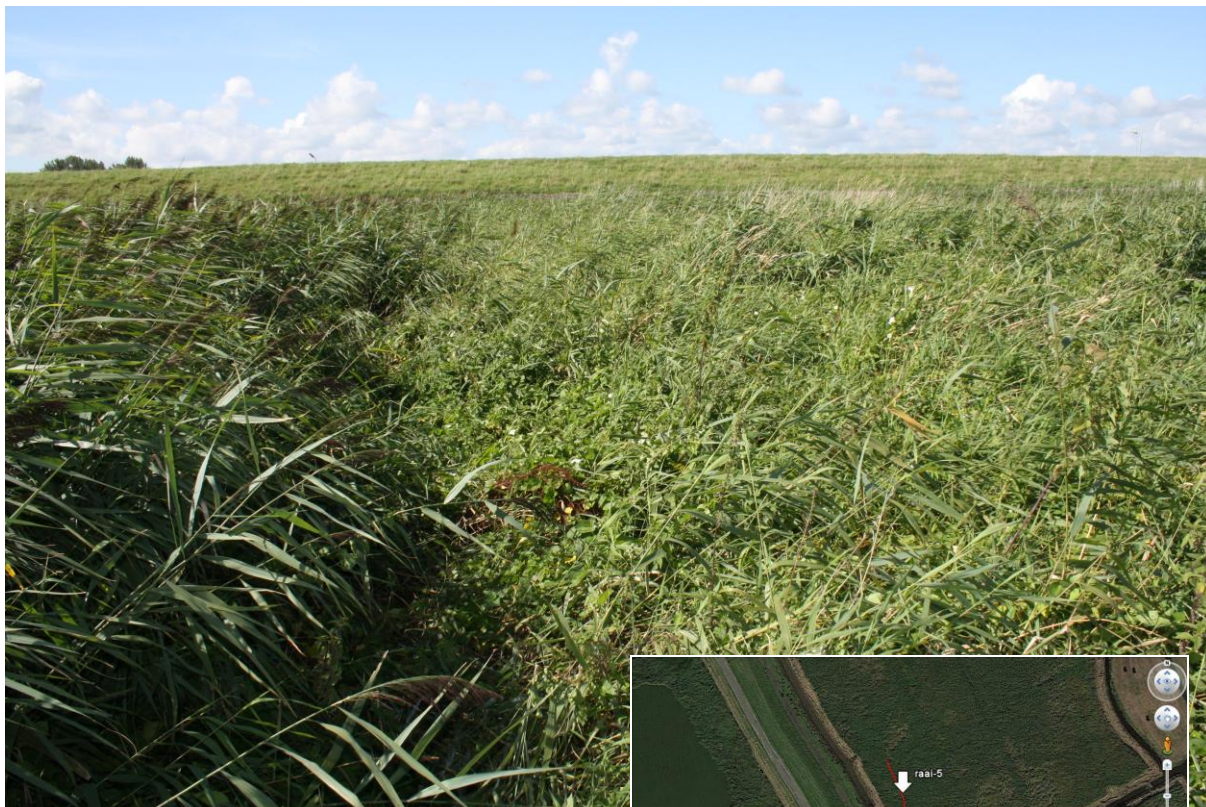
Monotoon riet met koninginnekruid, gras en brandnetel.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 118 vangmomenten

Vangsten

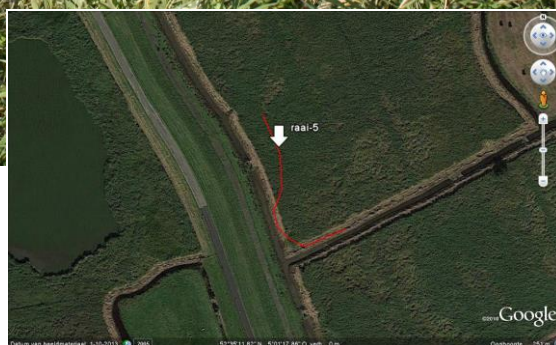
- gewone bosspitsmuis:	8 vangsten
- bosmuis:	5 vangsten
- dwergmuis:	3 vangsten

Vanglocatie: raai 5 – Etersheim zuid-1

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130238 511065

Beknopte beschrijving

Monotoon riet met koninginnekruide, gras, akkerwinde en brandnetel.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 116 vangmomenten

Vangsten

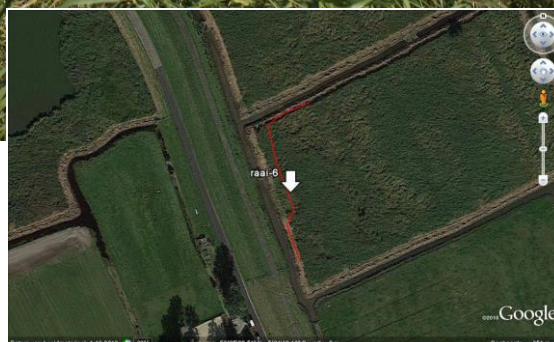
- gewone bosspitsmuis:	26 vangsten
- noordse woelmuis:	1 individu: adult ♀; 27 gram
- bosmuis:	3 vangsten

Vanglocatie: raai 6 – Etersheim zuid-2

Coördinaten raailocatie

x_coord y_coord
130248 510994

Beknopte beschrijving

Beknopte beschrijving

Riet en gras met pitrus, koninginnekruid, gras, perzikkruid en brandnetel.

Aantal vallen: 20; aantal controles: 6; 118 vangmomenten

Vangsten

- gewone bosspitsmuis:	6 vangsten
- noordse woelmuis:	1 individu: adult ♂; 37 gram
- bosmuis:	3 vangsten
- dwergmuis:	12 vangsten